

(171. 4.)

VOORLOOPIG VERSLAG.

Bij het afdelingsonderzoek werd het volgende opgemerkt.

§ 1. Verscheidene leden gaven hunne bevreemding te kennen over het uitblijven van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag omtrent het wetsontwerp tot het onder de wapenen houden van ingelijfd en bij de militie te land van de lichtingen 1901 en 1900 die ingevolge art. 110, eerste zinsnede der Militiewet 1901 onder de wapenen zijn gehouden of geroepen. I) Het heeft thans den schijn, zoo werd opgemerkt, alsof het voorschrijf van genoemd wetsartikel beschouwd wordt als eene bloote formaliteit, waaraan is voldaan door de indiening van het ontwerp van wet. Is, vroeg men, de Regeering van oordeel dat nu de lichtingen 1900 en 1901 naar huis zijn gezonden, de verdere behandeling van het wetsontwerp en dus ook de beantwoording van het Voorloopig Verslag overbodig is geworden, en ligt het in hare bedoeling het ontwerp in te trekken? Zoo ja, dan wenschte men hiertegenover de meening te stellen dat door het niet meer onder de wapenen zijn van genoemde lichtingen de noodzakelijkheid van afdoening van de wetsvoordracht geenszins is komen te vervallen. Waar de wetgever in art. 110, tweede lid, voorschrijft dat zoodra de in het eerste lid bedoelde ingelijfd en zes weken onder de wapenen hebben doorgebracht, aan de Staten-Generaal een voorstel van wet zal worden gedaan om het onder de wapenen blijven van die ingelijfd en zooveel noodig te bepalen, verlangt hij uitdrukkelijk dat, wanneer genoemde termijn is verstreken, omtrent het langer onder de wapenen houden van de betrokkenen niet door de Regeering alleen, maar door Regeering en Volksvertegenwoordiging te zamen zal worden beslist. Aangezien nu het langer dan zes weken in dienst houden van de thans weder met verlof zijnde miliciens der lichtingen 1900 en 1901 nog niet door eene beslissing der Staten-Generaal is bekrachtigd, behoort dit alsnog te geschieden. Op spoedige indiening van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag omtrent het bedoelde wetsontwerp werd dan ook aangedrongen. Te meer zag men het Regeeringsantwoord gaarne spoedig aan de Kamer toegezonden, omdat in het Verslag verschillende belangrijke vragen zijn gesteld, o. a. omtrent de interpretatie van art. 110 der Militiewet, op welke beantwoording men hoogen prijs stelde.

Andere leden — die overigens ook de behandeling van het wetsontwerp voortgezet wilden zien en bovenbedoelde vragen ongaarne onbeantwoord gelaten zagen — twijfelden niet of er zullen gegronde redenen zijn, waarom de Regeering haar antwoord nog niet heeft ingediend. Ook vermoedden zij dat de ongesteldheid van den Minister van Oorlog vertraging heeft gegeven. Trouwens, reden om met de beantwoording van het Verslag bijzonderen spoed te maken bestond er huns inziens voor de Regeering niet. De Kamer heeft niet doen blijken dat zij het wetsontwerp gaarne spoedig in openbare behandeling wilde nemen. Wenschte zij spoedige afdoening dan had zij terstond Eindverslag kunnen uitbrengen, met verzoek aan de Regeering om de in het Verslag gemaakte opmerkingen en gestelde vragen nog vóór de openbare beraadslaging schriftelijk te willen beantwoorden; eene meening, die echter van andere zijde bestreden werd, onder opmerking dat wegens de uitvoerige bespreking van het wetsontwerp in de afdelingen en de daarbij

in den breede gevoerde gedachtenwisseling over de interpretatie van art. 110 der Militiewet van het uitbrengen van een Eindverslag bezwaarlijk sprake kon zijn.

Sommigen achtten het zeer natuurlijk dat de Memorie van Antwoord uitblijft, omdat zij van gevoelen waren, dat nu de lichtingen 1900 en 1901 huiswaarts gezonden zijn, de behandeling der wetsvoordracht niet behoort te worden voortgezet en het ontwerp door de Regeering niet alleen *kan*, doch zelfs *moet* worden ingetrokken, aangezien het, wet geworden, zelf geen beteekenis meer zou hebben. Zelfs zou het, volgens hen, niet eens door de Staten-Generaal aangenomen *kunnen* worden, omdat de overwegende redenen, die het onder de wapenen blijven zouden motiveeren, niet meer bestaan. De bedoeling van het wetsontwerp is niet om de Volksvertegenwoordiging in de gelegenheid te stellen aan het besluit der Regeering omtrent het langer dan zes weken in dienst houden van de betrokken miliciens hare goedkeuring te hechten. Op zichzelf ware dit om den vorm reeds zonderling, maar de wet zelve — art. 110, tweede lid — zegt ook uitdrukkelijk dat dergelijke wetsvoorstellen strekken om de Staten-Generaal het onder de wapenen blijven der opgeroepen lichtingen zooveel noodig te doen *bepalen*. Had de wetgever eene *goedkeuring* van het Regeeringsbesluit op het oog gehad, dan zou hij hebben voorgeschreven dat de gedane uitgaven aan de goedkeuring van de Volksvertegenwoordiging moeten worden onderworpen of zou hij iets anders in dien zin hebben bepaald.

Als nu eene wetsvoordracht niet *kan* worden aangenomen, moet zij, naar van zelf spreekt, worden ingetrokken. In dat geval bestaat er dan ook geen reden om de beantwoording van het Kamerverslag, zoo deze nog niet heeft plaats gehad, aan de intrekking nog te doen voorafgegaan. Immers dient ook eene Memorie van Antwoord alleen tot voorbereiding van de openbare beraadslaging. Waar deze vervalt, vervalt ook de voorbereiding.

Wel is waar zou in andere gevallen de Regeering, door de Memorie van Antwoord te doen uitblijven, de bepaling van het tweede lid van art. 110 der Militiewet illusoir kunnen maken. Maar de Kamer zou dan wel constitutioneele middelen te harer beschikking hebben om zulk een streven tegen te gaan. In elk geval is in *dit* geval het uitstel geen middel om genoemde wetsbepaling te ontdruken.

Wat overigens meerbedoelde vragen, inzonderheid die omtrent de interpretatie van art. 110 der Militiewet betreft, zouden deze leden het op prijs stellen, indien de Regeering het antwoord daarop zou willen geven in de Memorie van Antwoord op dit Verslag.

§ 2. Verschillende leden verklaarden niet in te zien dat er thans nog noodzakelijkheid bestaat om de bij de militie ingelijfd en der lichting van 1902, behoorende tot de onbepaalde korpsen, krachtens art. 110 der Militiewet onder de wapenen te houden. De toestand van spanning, zoo brachten zij in het midden, heeft een einde genomen, de gemoederen zijn tot rust gekomen en het maatschappelijk leven heeft reeds lang zijn gewone aanzien herreken. Omstandigheden, die het noodig maken meer troepen beschikbaar te houden dan in gewone tijden onder de wapenen zijn, doen zich derhalve, naar de meening dezer leden, niet voor en gaarne zouden zij van de Regeering nader vernemen, waarom zij van een ander gevoelen is en welke overwegende redenen haar inziens toepassing van genoemd artikel der Militiewet op dit oogenblik rechtvaardigen.

Sommigen zagen verband tusschen de indiening van dit wetsontwerp en de vroeger door de Regeering uitgesproken meening, dat Amsterdam ook in gewone tijden een te gering garnizoen heeft. Het kwam hun dan ook voor, dat het in dienst houden der lichting 1902 eigenlijk beschouwd moet worden als een maatregel tot versterking van het blijvend gedeelte en niet ongegrond scheen hun de vrees, dat, wordt deze wetsvoordracht aangenomen, de Regeering telken jare zal trachten dat doel door toepassing van art. 110 der Militiewet te bereiken. Waarom, zoo vroegen eenigen hunner, heeft de Regeering dan niet liever eene wijziging van art. 109 der Militiewet voorgesteld, strekkende om het daar voor het blijvend gedeelte vastgestelde maximum van 7500 man te verhoogen? Dit toch ware dan de aangewezen weg geweest.

De aandacht werd gevestigd op de groote financiële en andere nadeelen die het onder de wapenen zijn aan tal van miliciens berokkent en op die, eveneens van financiële aard, welke aan

hun verblijf in de kazerne ook veelal voor de hunnen verbonden zijn. In menig gezin heerscht thans armoede, omdat het den steun van zijn kostwinner mist en in meerdere gevallen zal het verlies van inkomsten, onmisbaar voor levensonderhoud, blijvend zijn, aangezien het langdurig onttrokken zijn aan werkkring in ambacht of bedrijf menigeen der in dienst zijnde jonge mannen zijne betrekking zal kosten. Eén lid gaf den wensch te kennen dat van overheidswege een onderzoek worde ingesteld naar den omvang van den nood, veroorzaakt door de indiensthouding der lichting 1902 alsook door het onder de wapenen roepen der lichtingen 1900 en 1901.

Ten aanzien van de onderwijzers, behoorende tot eerstgenoemde lichting, werd er o. a. nog op gewezen dat de meesten dezer ernstig in hunne studie worden belemmerd en dat niet weinigen een vol jaar met hun examen ten achter zijn gekomen.

Deze en meer andere ernstige bezwaren deden hen, die de noodzakelijkheid van den voorgestelden maatregel betwisten, te meer de indiening van dit wetsontwerp betreuren.

Andere leden wilden gaarne afgaan op de verzekering der Regeering dat de omstandigheden ook nog op dit oogenblik toepassing van art. 110 der Militiewet ten volle rechtvaardigen, maar van die zijde werd de vraag gedaan of niet met een maatregel van minder verre strekking dan het nu voorgestelde zou kunnen worden volstaan.

Enkel men meenden dat het allicht niet noodig zal zijn de betrokken lichting onder de wapenen te houden tot vier maanden na het tijdstip, waarop de ter volledige oefening ingelijfd en bij de lichting 1903 in werkelijken dienst zijn gesteld. Die termijn zou huns inziens zonder bezwaar kunnen worden verkort.

Eenigen betwijfelden of het noodzakelijk is de geheele lichting 1902 onder de wapenen te doen blijven. Het kwam hun voor dat het voldoende ware het eerste en het tweede deel van het blijvend gedeelte te zamen, op de sterkte, zooals voor normale omstandigheden is bepaald, tot het in het ontwerp genoemd tijdstip in werkelijken dienst te houden.

Velen konden zich met het Regeeringsvoorstel volkomen vereenigen. Is men met de Regeering van meening, dat de ernstige crisis die het land heeft doorgemaakt nog te kort tot het verleden behoort, om den toestand weder als geheel normaal en buitengewone voorzorgsmaatregelen met het oog op mogelijke nieuwe beroeringen als overbodig te beschouwen, dan, zoo voerden zij aan, behoort men haar ook de middelen niet te onthouden, die zij noodig acht om althans niet geheel onvoorbereid te zijn wanneer de omstandigheden het optreden van de gewapende macht tot het handhaven van de openbare orde en veiligheid opnieuw mochten vereischen. Dat daarvoor, zolang de miliciens der lichting 1903 nog niet voldoende geoefend zijn, bezwaarlijk met minder dan het onder de wapenen houden der geheele lichting 1902 kan worden volstaan, ligt huns inziens voor de hand. Het indiensthouden alleen van het blijvend gedeelte in zijn geheel zou weinig afdoende zijn. Bovendien ware het zeer onbillijk tegenover de manschappen van het eerste deel van het blijvend gedeelte, die reeds van 1 December 1902, dus vier maanden langer dan de anderen hunner lichting in werkelijken dienst hebben doorgebracht, wanneer men o. a. juist hen nog bovendien tot 15 September a. s. onder de wapenen deed verblijven.

Ook door de leden, hier aan het woord, werd erkend en levendig betreurd, dat velen der lichting 1902 van hun langdurig verblijf onder de wapenen voor zich alleen of ook voor de hunnen ernstige nadeelen ondervinden, maar wanneer het algemeen belang eischen stelt, moeten bijzondere belangen wijken. Overigens kwam het niet overbodig voor met nadruk er op te wijzen, dat, wanneer er thans gezinnen zijn die armoede lijden, omdat zij den steun van hun in dienst zijnden kostwinner ontberen, daarvoor, alsook voor alle andere bovenbedoelde nadeelen zij de volle verantwoordelijkheid dragen, die de woelingen in de eerste maanden des jaars hebben uitgelokt en wier streven het was onder het aanheffen van valsche leuzen de agitatie in de werkliedenkringen aan te wakkeren en te doen voortduren.

§ 3. Verschillende vragen werden gedaan.

Vooreerst werd gevraagd hoevelen der lichting 1902 in de maand Februari ll. bij elk der onbereden korpsen onder de wapenen zijn geroepen.

Wanneer, zoo vroeg men voorts, is het tweede deel van het blijvend gedeelte dier lichting bij genoemde korpsen in werkelijken dienst gesteld?

Van anderen kant werd in het algemeen om eene nauwkeurige opgave verzocht van den tijd dien de verschillende deelen der lichting 1902 bij de onbereden korpsen onder de wapenen zijn geweest, met vermelding van de tijdstippen van indienst komen en van met verlof gaan.

Hoevelen van bedoelde lichting, zoo werd vervolgens gevraagd, die bij de onbereden korpsen bij loting waren aangewezen voor het blijvend gedeelte, hebben gebruik gemaakt van hun recht van nummerwisseling?

Hoevelen der lichting 1902 zijn op 1 December ll. als eerste deel van het blijvend gedeelte bij de verschillende wapens en diensten onder de wapenen gebleven?

Hoe groot was het getal miliciens dier lichting, dat op het tijdstip, waarop uitvoering werd gegeven aan het Koninklijk besluit van 11 Maart 1903 (*Staatsblad* n°. 82) bij de verschillende wapens en diensten in werkelijken dienst was?

Waarom is de lichting 1903, wat de ter volledige oefening ingelijfd en bij de onbereden korpsen betreft, eerst den 15den Mei in plaats van krachtens art. 96 der Militiewet, in Maart ll. onder de wapenen gekomen?

Zal voor laatstgenoemde dienstplichtigen de eerste oefeningstijd van 8½ maand geacht worden in te gaan op 15 Mei of op 15 Maart ll. (zie art. 96 der Militiewet, tweede lid).

Ten slotte werd inlichting gevraagd omtrent de kosten, verbonden aan de toepassing van art. 110 der Militiewet ten opzichte van de miliciens der onbereden korpsen van de lichtingen 1900, 1901 en 1902.

§ 4. De aandacht werd er op gevestigd dat diegenen der in dienst geroepen of gehouden miliciens van de lichtingen 1900, 1901 en 1902, die, aangewezen voor het blijvend gedeelte, van hun recht van nummervisseling hebben gebruik gemaakt voor het meerendeel voor het doen overnemen van hunne dienstverplichting zich eene niet onbelangrijke geldelijke opoffering hebben moeten getroosten. Nu deze miliciens toch onder de wapenen hebben moeten komen, zijn die uitgaven nutteloos geweest. Enkele leden gaven den wensch te kennen dat wanneer nogmaals omstandigheden zich mochten voordoen die de Regeering doen vermoeden dat art. 110 der Militiewet opnieuw zal moeten worden toegepast, door haar zooveel mogelijk getracht worde te voorkomen, dat ook door miliciens der dan onder de wapenen zijnde, jongste lichting ernstig geldelijk nadeel wordt geleden als boven bedoeld.

Door enkelen werd geklaagd, dat de vergoedingen ingevolge art. 113 der Militiewet, op zeer ongelijkmatige wijze worden verstrekt en werd er op aangedrongen dat hierin verbetering worde gebracht. Ook werd door die leden, alsook door meer anderen, het bij Koninklijk besluit van 2 December 1901 (*Staatsblad* n°. 230) voor die vergoedingen bepaalde maximum van f 20 in de 30 dagen te laag geacht.

De verstrekking heeft plaats op verzoek van het gezin of van de personen, die tengevolge van de afwezigheid van den milicien in eigen onderhoud niet kunnen voorzien. Opgemerkt werd door sommige leden, dat, naar het schijnt, in verschillende gevallen, gezinnen of personen, die voor schadeloosstelling wegens het tijdelijk verlies van voor hun levensonderhoud onmisbare verdiensten van onder de wapenen geroepen of gehouden miliciens der lichtingen 1900, 1901 en 1902 alleszins in aanmerking kwamen, verzuimd hebben vergoeding aan te vragen. Deze leden gaven den wensch te kennen dat door de Regeering gezocht worde naar een middel om aan zulke onbemiddelden, voor zoover of zij zelve nog een verzoek om vergoeding mochten doen, of de Regeering langs anderen weg van hunne omstandigheden in kennis mocht worden gesteld, alsnog eene geldelijke tegemoetkoming te geven voor de door hen geleden schade. Het kwam hun voor dat met het oog op het plotselinge en geheel onvoorzien van de oproeping onder de wapenen, in verband met de omstandigheid dat art. 113 juncto art. 110 thans voor de eerste maal toepassing heeft gevonden, er wel termen bestaan om aan hun verlangen te voldoen. De Regeering toch vergete niet, zoo voegden zij hieraan toe, dat in de maanden Maart, April en Mei veel land- en andere arbeid moet worden verricht, waarvan het bestaan van menig gezin gedurende het geheele verdere jaar voor een groot deel afhankelijk is, zoodat het gemis van den kostwinner juist in die maanden door velen in bijzonder sterke mate zal zijn en ook nog later zal worden gevoeld.

Van andere zijde werd hiertegen aangevoerd dat waar de wetgever voor gezinnen en personen als hierbedoeld de gelegenheid

heeft geopend om uit 's Rijks kas vergoeding te ontvangen voor het door hen te lijden geldelijk verlies, die belanghebbenden het aan zich zelve te wijten hebben, wanneer zij door van die gelegenheid geen gebruik te maken, ontbering lijden. De Regeering mag niet afwijken van de wet door hen die aan de door den wetgever voor het ontvangen van vergoeding gestelde voorwaarden niet hebben voldaan, alsnog langs anderen weg geldelijk te steunen. Het beroep op het plotselinge en onvoorziene der oproeping onder de wapenen gaat niet op, omdat uit den aard der zaak dergelijke oproepingen in den regel min of meer onverwacht zullen komen. Overigens zal na het Koninklijk besluit van 5 Februari ll. betreffende de lichtingen 1900 en 1901, dat van 11 Maart ll. voor de lichting 1902 zeker geen verrassing zijn geweest.

Ten opzichte van de onderwijzers, miliciens der lichtingen 1900, 1901 en 1902, werd er op gewezen dat slechts aan een deel van dezen salaris is of wordt uitbetaald over den tijd, dien zij krachtens art. 110 der Militiewet onder de wapenen zijn geweest of nog zijn. Er zijn n.l. gemeentebesturen, die schijnen te meenen dat zij den onderwijzer, wiens tijdelijke onttrekking aan zijn werkkring door het landsbelang werd of nog wordt geeischt, wegens deze gedwongen mindere dienstprestatie in de school, naar recht en billijkheid een deel van zijne bezoldiging mochten of mogen inhouden, terwijl die besturen niet eens alle er toe zijn overgegaan voor den afwezige tijdelijk een plaatsvervanger aan te stellen, zoodat bedoelde financiële maatregel in sommige gevallen de beteekenis heeft van een voordeel voor de gemeentekas. De leden die dit ter sprake brachten, drongen er bij de Regeering op aan stappen te doen om zulke gemeentebesturen tot andere gedachten te brengen, opdat de betrokkenen alsnog in het genot worden gesteld van het hun toekomende.

Van verschillende zijden werd andermaal er op aangedrongen, dat de manschappen der lichtingen 1900, 1901 en 1902, die krachtens art. 110 der Militiewet in werkelijken dienst zijn geweest of nog zijn, niet op grond van art. 111, eerste lid, nogmaals onder de wapenen zullen worden geroepen voor het houden van herhalingsoefeningen. Aangezien de tijd, dien deze miliciens uithoofde van eerstgenoemd artikel in dienst hebben doorgebracht en nog doorbrengen zullen, grootendeels besteed kon en nog zal kunnen worden voor bedoelde oefeningen, mag het beschouwd worden alsof de oproeping onder de wapenen krachtens art. 111 is samengevallen met die krachtens art. 110. Is de Regeering van eene andere meening, dan zal zij toch ten aanzien van de hier bedoelde dienstplichtigen het tweede lid van art. 111 kunnen toepassen, hetwelk bepaalt dat door de Kroon de duur en het aantal der herhalingsoefeningen verminderd kunnen worden, o. a. voor hen die krachtens art. 109 onder de wapenen zijn gehouden of geroepen, derhalve voor de manschappen van het blijvend gedeelte. Waar voor dezen de gunstige bepaling van het tweede lid van art. 111 geldt, moet dit voorschrift geacht worden a fortiori ook van toepassing te

zijn op hen, die op grond van art. 110 in werkelijken dienst zijn gesteld of gehouden. Mocht ook dit door de Regeering niet kunnen worden toegegeven, dan zou men eene wetswijziging voorgesteld willen zien, strekkende om in art. 111, tweede lid, laatstgenoemde dienstplichtigen uitdrukkelijk te vermelden.

Sommigen meenden dat, aangezien in dat artikel wel van *vermindering* van duur en aantal der herhalingsoefeningen, maar niet ook van algeheele *vrijstelling* dier oefeningen gesproken wordt, ter bereiking van het beoogde doel, het artikel in elk geval gewijzigd zal moeten worden.

§ 5. Door enkele leden werd een ongunstig oordeel geveld over het optreden van de gewapende macht tijdens de laatste werkstakingen. Hun grief was dat de militairen dikwerf niet met de noodige kalmte en bezadigdheid zijn te werk gegaan. Zoo getuigt huns inziens van overijling bij het gebruik maken van de wapenen, zeer sterk de omstandigheid dat waar in drie gevallen geschoten is, in alle drie het wapen gericht werd tegen niet-stakers. De schuld van deze en andere betreurenswaardige feiten treft, naar hun voorkwam, voor een groot deel de militaire bevelhebbers, die belangrijke posten door één enkel man in plaats van door twee of meer manschappen deden betrekken, hetgeen tengevolge had, dat velen der op post gestelden door het gevoel van het alleen dragen van eene vrij zware verantwoordelijkheid in min of meer zenuwachtige stemming geraakten, zoodra een ongewoon verschijnsel zich aan hun oog voordeed.

Zeer vele andere leden kwamen tegen het hier aangevoerde met nadruk op. Geen enkele reden bestaat er, meenden zij, op grond waarvan het optreden van de militaire macht gedurende de moeilijke dagen, die achter ons liggen, ook slechts den geringsten blaam zou verdienen. Integendeel het kwam hun voor dat onze miliciens, die aan den oproep onder de wapenen als één man hebben gehoor gegeven en die hunne dikwerf zeer zware taak met lust en opgewektheid hebben vervuld, voor hunne vaderlandlievende en van krachtig plichtsbef getuigende houding warmen lof en den dank der natie verdienen.

In bovenbedoelde gevallen, waarin op post staande manschappen van hun wapen hebben gebruik gemaakt, is dit slechts geschied na herhaalde waarschuwing van hen, die zich op verboden terrein bewogen en nadat eerst nog een paar malen een met opzet naast den overtreders gericht schot was gedaan om dezen vrees aan te jagen. De betrokken militairen hebben dus allerminst blijk gegeven van zenuwachtige overijling.

Aldus vastgesteld den 8sten Juni 1903.

PIJNACKER HORDIJK.
HUBRECHT.
VAN NISPEN TOT SEVENAER.
VAN WICHEN.
DE VRIES.

